

A balladaköltő Arany

A balladaköltő

- Ballada: verses kisépikai műfaj. Az eseményeket, előzményeket, okokat nagyrészt drámai párbeszéddekből és lírai monológokból ismerjük meg
- cselekménye sűrített, a lényegét emeli ki, gyakran egyetlen jelenetre összpontosít, mindent elhagy, ami a lényeg szempontjából nem nélkülözhetetlen
- „tragédia dalban elbeszélve” (Greguss Á.) – mindhárom műnem sajátosságait magán viseli – átmeneti műfaj

- előadásmódja szaggatott; az időbeli kihagyások, a térbeli váltások, az elhallgatás egyaránt jellemzi
- az embereket kiélezett lelkiállapotokban, lélektani szituációkban ábrázolja
- kései műfaj, a középkor végén jelent meg, a legrégebbi feljegyzések a 15. századból valók, fénykorát a XVIII. század második felétől éli a folklórkultusz hatására
- a romantikus műballada-szerzőknek főleg a dán és skót népballadák szolgáltak mintául (Goethe, Kölcsey, Vörösmarty)

A balladák az életműben

- A műfaj végigkíséri egész életművét, annak legfontosabb pontjain jelenik meg.
- Alkotáslélektani ok: Arany rejtőzködő alkat, személyiségét mintegy elrejtheti a ballada epikuma mögé.
- Eszmetörténeti, kultúrtörténeti ok: Petőfi és Vörösmarty halála után föl vállalja a nemzeti költő szerepét. Balladáiban a nemzeti megmaradás, helytállás és hűség problémáit fogalmazza meg. A bukás után a műfaj lehetőséget teremt ezek áttételes, ám kihallható megfogalmazására.

Arany balladakorszakai:

1.) **1847–48. Szalonta**

2.) **1852–57. Nagykőrös**

3.) **1877. Ószikék**

Tematikus változatosság

- népi ihletésű parasztballadák (pl. *Tengeri hántás*)
- történelmi balladák (pl. *V. László, A walesi bárdok, Szondi két apródja*)
- romantikus ihletésű balladák (pl. *Tetemre hívás*)
- nagyvárosi balladák (pl. *Híd-avatás*)
- lélektani balladák (pl. *Ágnes asszony*)
- témák: bűn és bűnhődés, hűség, népi babona

Szerkezet

- egyszólamú balladák: lineáris felépítésű (pl. *A walesi bárdok*)
- körkörös felépítésű: visszatérő motívumokkal (pl. fehér lepel - *Ágnes asszony*)
- többszólamú (polifonikus): párhuzamos szerkesztés térben és/vagy időben (pl. *Szondi két apródja*)

Műfaji változatok

- népi: erős lélekábrázolás (pl. *Ágnes asszony*)
- drámai: tömör, párbeszédes (pl. *Tetemre hívás, A walesi bárdok*)
- históriás ének jellegű: tragikus téma a múltból (pl. *Szondi két apródja*)

1852–57 Nagykőrös

- **V. László (1853)**
- **Ágnes asszony (1853)**
- **Zách Klára (1855)**
- **Szondi két apródja (1856)**
- **A walesi bárdok (1857)**

- Gyerekkorodban volt-e olyan, hogy valami rosszat csináltál? (összetörtél valamit, beárultál valakit stb.)
- Féltél-e, hogy ki fog derülni?
- Rosszul érezted-e magad?
- Feladat: Írd le röviden a „rosszalkodásod” történetét!

Ágnes asszony (1853)

- ihlet: Arany gyakran látott egy szótlan parasztasszonyt, aki estig mosott a patakban
- téma: a lappangó lelkiismereti konfliktus, a bűn és a bűntudat bomlasztó hatása
- a refrén felidézi az antik siratóénekeket
- a refrén így az egyedi esetet általános érvényűvé tágítja, könnyörgéssé Ágnes asszonyért, az áldozatért és valamennyiünkért
- a művészet igazi célja a könnyörgés kifejezése a kegyelem jegyében

- A bűn és bűnhődés motívuma:
- Ágnes asszony a Danaida-sors megtestesítője és újkori példázata
- az antik monda alakjai föloldozást nem kapnak, azonban Arany világképében mi csak a bűnhődés fázisát, annak végpontjáig követjük nyomon
- a lehetséges folytatás, a kegyelem gesztusa már túl van a vers világon
- Arany lélektani hitelességgel ábrázolja az elme tisztánlátásáért folytatott küzdelmet és megbomlását
- hatásosan él a folyamat bemutatásában a poliszémával (=többjelentésű szó, - *megbomlott*)

- három szerkezeti egység:
 1. patakpart (1-4.)
 2. börtön (5-7) és tárgyalóterem (8-19.)
 3. újra a patakpart (20-26.)

- a megőrülés folyamata:
 - a vér láttára kezd megzavarodni az elméje
 - a börtönben az örülettől retteg (víziók)
 - fény-árnyék --- tiszta elme-örület
- „Egy sugár a börtön napja,
Éje pedig rémtül népes”
- „ Ha ez a kis fény nem volna,
Úgy gondolja: *megőrülne*”
- a bírák részvétellel nézik: sírva fakad
 - belátják, hogy örült
 - a vers végén az idős asszonyt látjuk, ahogy bomlott elmével még mindig a lepedőt mossa

ÁRNYAS ASSZONY.

II.

A magyar képek művészeténél társulat albumlapja 1885.

Két értelmezés

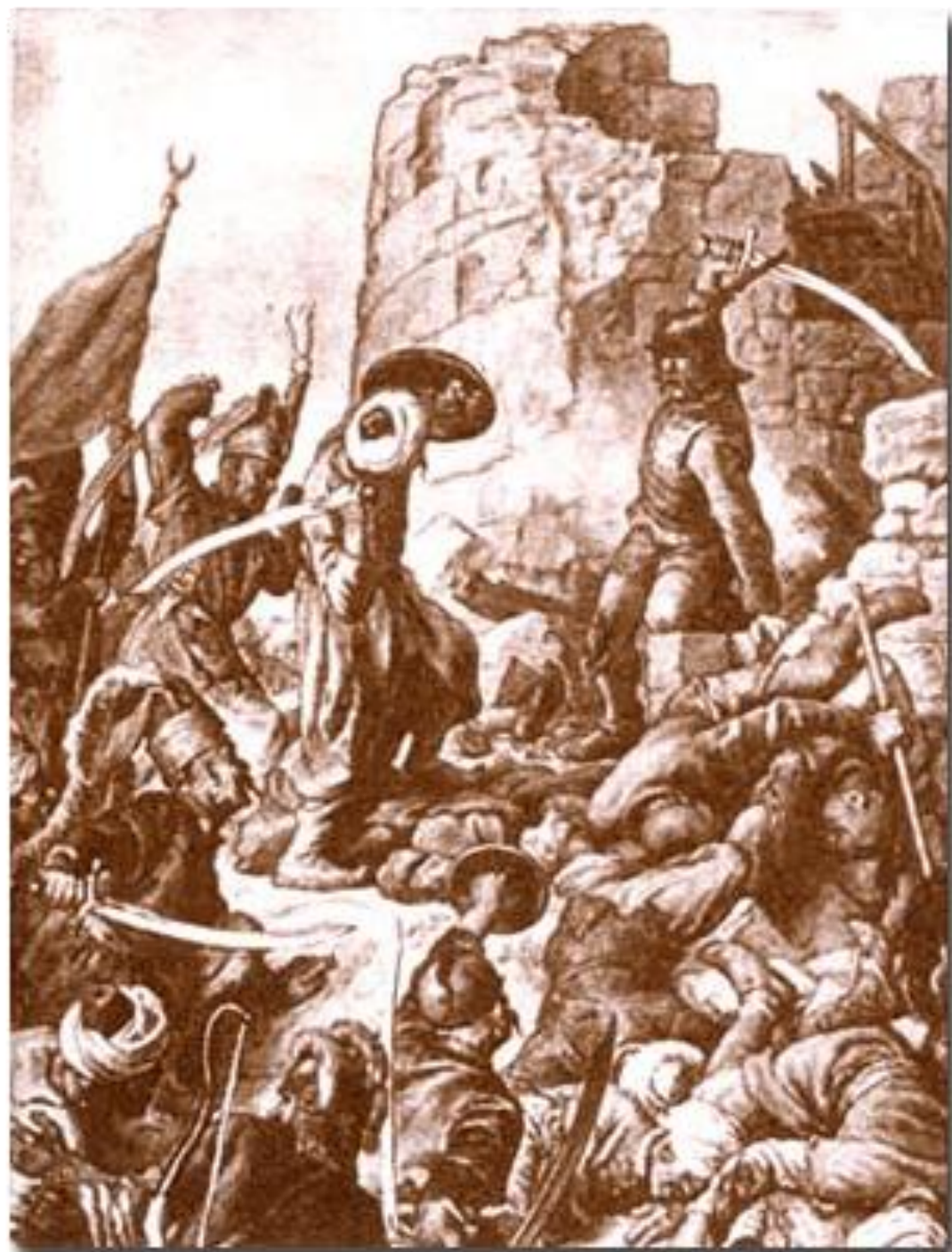
- igazi büntetése nem földi (a bírák elengedik), hanem isteni eredetű – a lelkiismeret, ez egyfajta vezeklés (elkerülheti a kárhozatot)
- hiábavaló vágy a tisztulásra (mosás), nincs feloldozás – örök bűnhődés, így Ágnes mitikus alak lesz (Danaida lány)

Szondi két apródja (1856)

- a keretes balladák közé tartozik: az egyik elbeszélésben még egy elbeszélés van
- a két apród Szondit magasztaló énekét minduntalan félbeszakítja a török szolga
- az idézőjelbe tett strófák a török csábítását tartalmazzák
- az apródok hűségének, kitartásának balladája párhuzamos Szondiével
- Ali küldöttének beszéde a két apród énekének strófaival váltakozik

- Szondit a török sereg legyőzte és megölte, de emléke ott küzd az apródok lelkében
- a két apród a helytállás, a hazafias eszme hordozója – utal a szabadságharc elbukására
- Arany a török monológjában a zsarnokság természetrajzát tárja elénk, melyben az objektivitás látszata és a hízelkedő elismerés után a nyers erőszak jelenik meg

- a két beszédmód stílusában is eltér egymástól, a török szavaiban Arany egy elképzelt keleties nyelvi gazdagságot mutat föl, a metaforák, képek a muzulmán képzetkörből valók
- Arany ismételten felhasználja a poliszéma világképi lehetőségét: a kegyelem a török követ szájában a megkegyelmezést, az életbenhagyást jelenti, Szondinál az Istenre való ráhagyatkozást és bizalmat

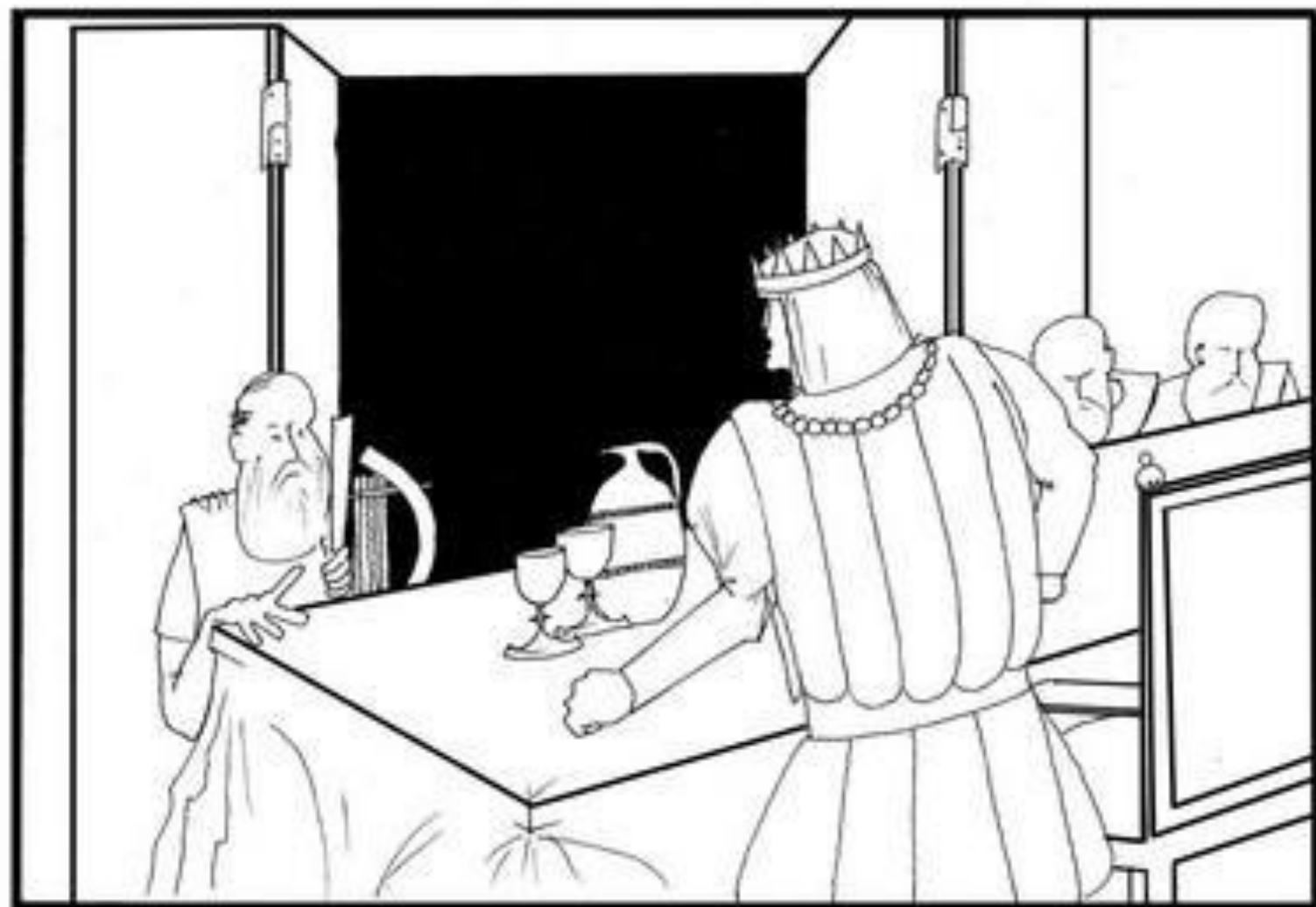

A walesi bárdok (1857)

- Ferenc József magyarországi látogatásakor Aranyt is fölkérték üdvözlővers írására
- Arany kitért a feladat elől, s asztalfiókjának írta meg a balladát
- megismétli a *Szondi két apródja* üzenetét, a zsarnokkal való erkölcsi szembenállás kötelező parancsát
- a király a zsarnokság természetéből fakadóan teljes alávetettséget kíván

- ezt tagadják meg az urak és a bárdok is
- a verselés tudatosan idézi fel a Szózatot
- a költő a cselekményt egy főjelenetben, a lakomajelenetben állítja elé
- a konfliktus gyorsan kirobban, s háromszorosan ismétlődik a bárdok egymást követő fölléptével: „*egy se birta mondani / Hogy: éljen Eduárd*”
- a három bárd éneke a szabadságeszme hirdetésének három egyéni változata

clerkson

- az „*Ötszáz, bizony, dalolva ment / Lángsirba velszi bárd*” sorok a mondatszerkesztés, a szórend segítségével rettenetet és büszkeséget, elégtételt és fenyegetést, pátoszt és gyászt, tragikumot és bizakodást egyesítenek
- a király is bűnhődik
- a büntetést saját lelkiismerete rója ki
- Arany érzékletesen írja le a király megőrülését (vö. *Ágnes asszony*)